

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1987
FORFATTER:	Orla Nielsen
TITEL:	Jens Sørensen og Dyrehavsbakken.
KORT RESUME:	Dansk maler, 1887–1953, født i Kolding, udlært billedskærer i firmaet A. L. Johansen, til København i 1980.

Jens Sørensen og Dyrehavsbakken

Af Orla Nielsen

I hus nummer 11 i den senere sløjfede Vestergade i Kolding fødtes 28. september 1887 en dreng, der fik navnet Jens. Faderen var skomager Jørgen August Sørensen, som drev eget værksted efter at have fået næringsbrev den 7. april to år tidligere.

Familien flyttede 1894 til Kirketorvet 6, og i 1902 forlod faderen sin læst og blev opsynsmand for Kolding Håndværker- og Industriforening. Seks år efter tog Jens, nu 21 år, afsked med forældrene og rejste til København, hvor han kom til at arbejde som billedskærer og samtidig sled med at skabe sig en tilværelse som maler.

Jens Sørensen havde tegnet og malet mere end de fleste i sin barndomsby, både portrætter og landskabsbilleder, og det fortsatte han af og til med under hjemlige besøg. Var han i Kolding, kunne bekendte have held til at træffe ham på Rutebilcafeen, hvor den daværende ejer gerne modtog billeder som betaling for spise- og drikkevarer.

Ved sin død 29. september 1953, dagen efter at være fyldt 66 år, havde Jens Sørensen i længere tid været patient på Sct. Hans Hospital, nervesvækket, fattig og ensom. Den sidste halve snes år havde udviklet sig til en tragedie for den engang fejrede Dyrehavsbakke-maler.

I efteråret passerede vi 100 års dagen for Jens Sørensens fødsel i Kolding. Her voksede han op i skomagerfamilien, gik i skole og kom i lære som billedskærer i firmaet A.L. Johansen, der dengang havde møbelfabrik og kunstsnedkeri i Havnegade, grundlagt med ganske få svende og stærkt udvidet gennem årene.

Store opgaver blev løst, bl.a. under 1. verdenskrig hele det fornemme mahogni-inventar, som slotsarkitekt Thorvald Jørgensen tegnede til Christiansborgs taffelsal.

A.L. Johansen var før 1900 blevet et attraktivt lærested, der ikke blot søgtes af unge, der ville være snedkere, men også af unge med kunstneriske lyster og talenter og blandt dem Jens Sørensens jævnaldrende fra Ødis, den senere billedhugger og akademidirektør Johannes C. Bjerg (1886-1955).

Billedskæreriet bestod mest af bundne opgaver, og unge Jens havde stigende trang til at forme sine egne udtryk linier og farver, ønskede at komme på Kunstakademiet og løsrev sig så efter kort tid som svend. I København kom han — ligesom i Kolding — på Teknisk Skole og forberedte sig til optagelse.

Det lykkedes at komme ind til tegneundervisning hos professor Tuxen og dennes assistent, Glob, men efter to semestre i 1910 syntes Jens Sørensen, da 23 år, at det gav ham for lidt. Han havde ungdommens mod og tro på sig selv og ville arbejde videre på egne fornemmelser af maleriets krav og muligheder.

Året efter debuterede han på Kunstnernes Efterårsudstilling med en opstilling, som imidlertid ikke skulle blive adgangsnøglen til hastigt fremfærd på kunstens vej. Han måtte fortsat tjene til bolig og daglig mad som billedskærer, sælge et maleri af og til og styre sin tålmodighed i hele syv år, før han atter slap gennem censureringen til KE.

Fra 1918 til 1929 var der altid billeder af Jens Sørensen at finde på KE, de fleste af årene 1923-28 tillige på

Charlottenborgs Efterårsudstilling samt det meste af 1930erne på Den Frie.

Nær ved en snes år havde han en produktiv periode med en motivkreds, han mellem ganske få havde særlige evner til at skildre på lærredet.

1932, han er da 45 år, må kunsthistorisk betragtes som bemærkelsesværdig, fordi han tildeltes Eckersberg-medaljen for et portræt i helfigur af maleren Gitz Johansen, men efter midten af 30erne gik det tilbage for maleren fra Kolding.

Inden der fremdrages træk fra Jens Sørensens sidste livsafsnit, vender vi tilbage til perioden fra 1918, hvor han efter syv års afslag igen fik adgang til Kunstnernes Efterårsudstilling.

Som nævnt var det en opstilling, der i 1911 anbragte ham blandt debutanterne, men snart viste det sig, at han ikke beskæftigede sig meget med mulighederne i den genre.

Ligesom andre yngre talenter var han 1919-22 optaget af bibelske motiver og skabte bl.a. billederne »Kristus på Havet«, »Kristus i Emaus« og »Nedtagelsen fra Korset«. Sikre oplysninger om Jens Sørensens religiøse sindelag foreligger ikke, men et er sikkert: Det bibelske maleri optrådte kun som en mellemstation, og det var heller ikke på det felt, han kom til at vise styrke og originalitet.

Han forlod det religiøse maleri i begyndelsen af 20erne og var en overgang fascineret af den franske maler Eugene Delacroix (1798-1863), der havde været en banebrydende kolorist og med sit vilde, bevægende maleri en førende skikkelse i fransk romantik.

År senere betegnede Jens Sørensen sig over for en journalist som »den sidste romantiker«. Om det var sagt seriøst eller spøgefuldt — han kunne være spøgefuldt og derved give underholdning til aviserne — får stå hen.

Han fandt inspiration hos Delacroix, og en af dennes skitser menes at have givet grundlag til maleriet

»Dantons Død«, som skabte opmærksomhed om Jens Sørensen i 1923, hvilket regnes for hans gennembrudsår. Maleriet er voldsomt, ekspressionistisk, og dets figurlige elementer domineres af en hvid hest. Dyret symboliserer revolutionen og træder Danton ihjel.

Hidtil havde Jens Sørensen været meget svingende i valg af motiver — han malede også på Skagen, nogle af billederne hører til de bedste i hans produktion — og en blivende motivkreds opstod først, da han blev indfanget af livet og farverne på Dyrehavsbakken og det særlige miljø i tidens cirkustelte.

Gøglerne, folkemylderet, udråberne, de blafrende flag, ballonerne, den kulørte belysning, karrusellerne, ja, hele den brogede atmosfære bredte sig på hans lærreder, og på få år blev han den kendte Dyrehavsbakke-maler med placering i dansk kunsthistorie.

Eksempelvis har kunsthistorikeren Niels Th. Mortensen skrevet:

»Tiden mellem de to verdenskrige gik mange kunstnere på nerverne; man søgte ud i naturen eller ned i erindringens dunkle halvbevidsthed — eller man gøglede som Jens Sørensen og skjulte sin angst og uro bag en munter maske. Jens Sørensen søgte sine motiver på Dyrehavsbakken, hvor han malede det skrigende, hektiske liv med glitrende farver, helst efter mørkets frembrud, eller den hvidkalkede Pjerrot med det stivnede smil midt i den larmende morskab. Jens Sørensens billeder var ofte gjort med sand virtuositet og var næsten altid udtryk for hans eget sindst smertefulde disharmonier; de var derfor aldrig ligegyldige.«

Som før nævnt deltog Jens Sørensen det meste af 20erne og 30erne i de store censurerede udstillinger i hovedstaden. Her kunne publikum altid se de nye varianter af farverige skildringer fra Bakken og dens myldrende liv — et sted med trængsel af mennesker, som var ude at more sig på fridage og efter fyraften.

Nogle kritikere kaldte ham »Danmarks eneste

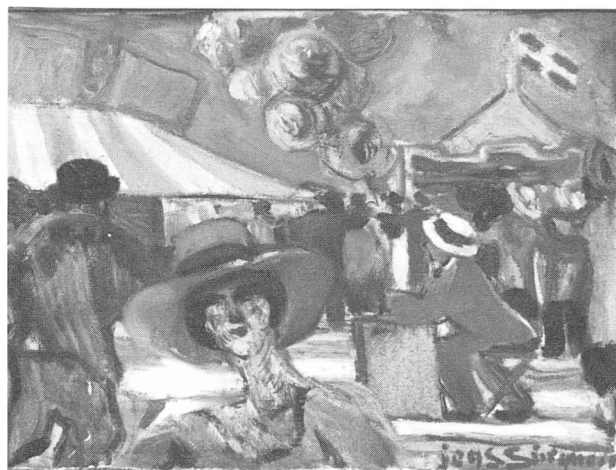
trængsels-maler«, og det var han nok en smule stolt over. Årsagen til at søge Bakken røbede han i et Chr. Houmark-interview (maj 1936):

»Den første gang, jo, da tog jeg herud fordi jeg trængte til at se farver, rigtig levende farver og rigtig levende menneskeliv og det fandt jeg, og derfor blev jeg derude og delte natten med gøglerne i deres små stuer eller under Vorherres rummelige hvælving, nu tager jeg derud fra morgen og hjem om natten med det sidste bakketog, det er altid morsomt, vi fortæller hinanden dagens og aftenens begivenheder.«

Otte måneder senere sagde Jens Sørensen i et interview med Carl Henrik Clemmensen:

»Jeg er meget rimelig med mine priser, holder en fast og lille pris, derfor har jeg ikke som mange af mine kolleger billeder liggende i stabler under sengen. Jeg samler ikke. Jeg er på den ene side bohème, men på den anden side spidsborger. Folk tager som regel helt fejl af mig. Man siger også om van Gogh, at han var bohème. Gu' var han ej. Læs hans breve ... de er så fornuftige, så fornuftige. Nej, de, der kun er bohemer, de går helt ned, de klarer sig ikke. Jeg selv er nærmest som helhed borger.«

Jens Sørensen havde på dette tidspunkt atelier i Wesselsgade i København og kunne afsætte alt, hvad han malede. Han var en kendt skikkelse i staden og en let genkendelig person i et bestemt kvarter, når han kom med et ildrødt, skotskternet halstørklæde og det blonde hår strøget bort fra sin høje pande. Dette bestemte kvarter indeholdt restauranter og værtshuse som adskillige år tidligere var blevet hans tilflugtssteder, det københavnske »minefelt«, også kaldet »Montmartre«, der omfattede ydmyge steder som »Parnas«, »Nick« og Lauritz Betjent«. Jens Sørensen søgte ind i disse miljøer, dels for at træffe andre af tidens malere og digtere, Erik Hoppe, Jens August Schade, Wille Bille, Mogens Vantore og Søren Hjorth Nielsen, og dels — i høj grad — for at få stimulanser i

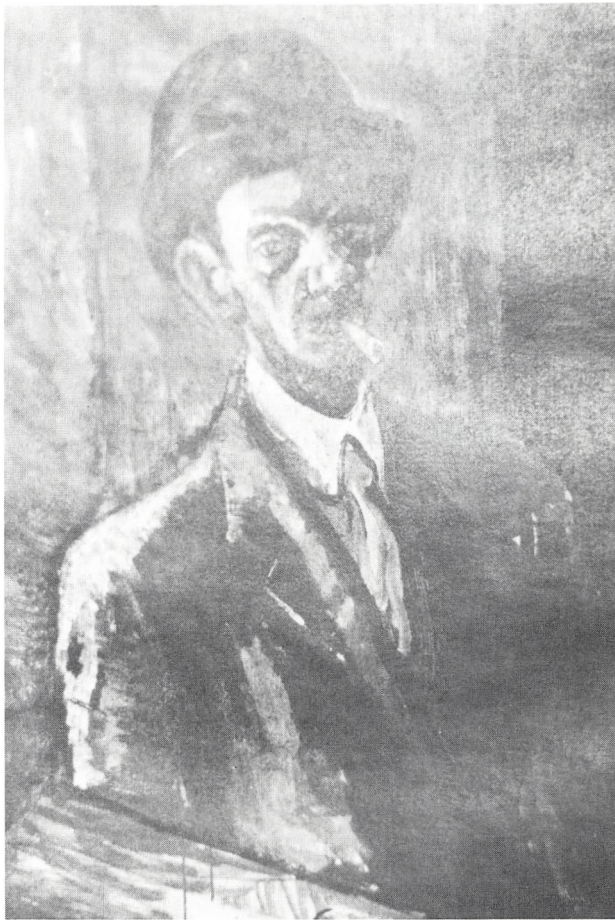

»Ottekanten med dame i lilla, Dyrehausbakken«. Maleri i privateje, format 38 x 52 cm.

form af øl og snaps eller vin, når han havde penge til de ædlere druer. Drikkeriet blev — skulle det senere vise sig — hans tragedie, men i den første årrække, da han kunne styre sin trang, opildnede spiritussen ham og fremelskede hans underholdende egenskaber. Han deklamerede vers og foretog vises fra sit bord eller ved klaveret i værtshuset, mens den stedlige pianist satte understøttende toner til.

De fleste malere bruger af mangel på modeller eller af andre væsentlige personlige årsager sig selv som model, altså laver selvportrætter, og på dette billedkunstneriske område var Jens Sørensen blandt de fremmeste.

Hjemme i Kolding havde han allerede som 16-årig malt sit første selvportræt, og gennem årene blev denne genre så væsentlig en del af hans produktion, at den alene var nok til at vække opmærksomhed. Han evnede at beskrive varierede sindstilstande og blotlægge karakteregenskaber på et sådant niveau, at pro-

Blandt Jens Sørensens mange selvportrætter er dette det mest kendte. Det stammer fra 1927, er privatejet og har format 50 x 110 cm.

fessor Wilhelm Wanscher i begejstring sidst i 20erne skrev:

»Disse portrætter er næsten lige så gode som Rembrandts, ja, egentlig er de malet bedre end mange af den gamle hollænders, fordi deres stil er lidenskabelig.«

Disse ord var en anerkendelse af format, som mange andre kunstnere ville kunne tage til sig som et uvurderligt rygstød og forsøge at leve sig op til. Jens Sørensen kunne ikke. Ham blev anerkendelsen en byrde. Han var ugift, forblev ungkarl og havde ingen familiemæssig støtte, ingen meget nærtstående ven at støtte sig til.

I dag kan vi se, at professoren overgearedede i sin vurdering og var medskaber af Jens Sørensens tragedie. Malerkolleger og bekendte kaldte ham Jens Geni, tænk sig, at blive sammenlignet med Rembrandt.

I begyndelsen anvendtes tilnavnet nærmest ironisk med henblik på professorens anmeldelse, der blev betragtet som alt for fyldt med begejstring. Da det senere gik ned ad bakke for maleren, fik tilnavnet »en trætklang«, og i de seneste år af hans liv hørtes på værtshusene udtrykket »Der sidder Jens Geni« — man kunne observere ham ved et bord i et hjørne, alene, med hovedet støttet i den ene hånd, med en cigarstump i munden og med øl på bordet.

Og der blev han opsøgt af boulevardpressens sensationshungrende journalister, som ikke havde mere fornuftigt at tage sig til. De kunne jævnligt lave »en god historie« på Jens Sørensen. De vidste, han kunne lokkes med en øl og en snaps og var let at få til at snakke om sig selv og kunsten, antagelig fik de også den gang — som i dag — spalterne proppet med bemærkninger, ofret ikke havde sagt eller sagt i en sammenhæng, der var udeladt.

Jens Sørensen toppede i sin kunst gennem første halvdel af 30erne. Han var kendt og værdsat som Dyrehavsbakke-maleren og sine talrige selvportrætter, og et af beviserne herfor kan være interessen hos Statsradiofonien (nu Danmarks Radio), som transmitterede fejringen af hans 50 års fødselsdag i 1937. Statsradiofonien havde ikke tidligere afsat en hel time til udsendelse om en kunstner, som holdt fødselsdag.

Begivenheden fandt sted i kunsthandelen »Den

Gamle Smedie« på Gammel Mønt, og ved mikrofonen var den navnkundige Aksel Dahlerup, der løbende orienterede om aftenens vigtigste punkter. Maleren blev hyldet af digteren og maleren Josef Petersen, maleren Madsen-Wiesneck, den norske digter Hans

Henrik Holm, digteren Sigfred Pedersen, forfatteren Peter Tutein m.fl., et par damer reciterede vers, andre sang, og alle råbte gentagne gange hurra.

Udsendelsen nåede at indvi lytterne i, at Jens Sørensen blev hædret med en Rembrandt-hue og en

Jens Sørensen kunne ofte ses på københavnske værtshuse i færd med at male nye billeder, og medbragte færdige malerier dannede en tilfældig udstilling på væggen. Foto fra ca. 1930.

Kolding-kunstneren med sin uundværlige cigar. Han var — her i en moden alder — tynget af tanker og personlige sorger.

krans af bøgeløv, som han lagde om bag sin stol, men radioen fik ikke med, at ungdomsvennen professor Kræsten Iversen — hen på aftenen — holdt den bedste tale, der efter sigende er lavet om Jens Sørensen.

I 40'erne prægede sygdom mere og mere den fysiske svækkede maler. Han havde jævnligt hospitalsop-

hold, og med maleriet gik det sløjt, billederne manglede ofte den umiddelbarhed og koloristiske nerve, der tidligere gennemstrømmede hans bedste lærreder.

Og under besættelsen var der hajer parat til at snappe enhver luns, de kunne mætte sig med. Jens Sørensens billeder var ret eftertragtede, og nogle fids-malere havde fundet ud af, at denne boheme på »Parnas« var let at lokke til at pensle en signatur på et maleri, de selv fabrikerede, bare de betalte for lidt drikkevarer.

Dermed startede en af de større kunstforfalskninger her i landet, og den 9. oktober 1947 afslørede kunsthändler Børge Birch i et avisinterview, at der var masser af falske Jens Sørensen-billeder i omløb. Birch oplyste, at kunstneren var indlagt på hospitalet og af og til fik besøg af agenten fra en maleri-fabrikant medbringende endnu våde lærreder, som skulle signeres. Agenten havde ingen besværlighed med at overbevise den syge om, at denne tidligere havde lovet nogle signaturer.

Det blev antydet, at omkring 100 falske billeder var på markedet, men samtidig ansås det formildende, at Jens Sørensen kunne signere »næsten risikøst, fordi efterligningerne er så dårlige, at de ret let kan udskilles som uægte.«

Slet så let er det ikke gået. Selv her i 80'erne dukker der falske billeder op og sælges på danske kunstauktioner.

Meget er gennem årene skrevet i aviser og tidsskrifter om Jens Sørensen, hvis maleriske produktion havde svingende kvalitet. Rosende var bl.a. Daniel Hvidts anmeldelse i »Samleren« af forårsudstillingen på Den Frie 1932:

»Blandt dem, man i år lægger mærke til, er det Jens Sørensen, der er den mest fremtrædende. Ikke alene er hans billeder de største, men de træder også frem ved deres værdifulde egenskaber ... Midtpunktet i hans ophængning dannes af en stor

komposition med nøgne figurer i et mørkt skovlandskab. Formodentlig er det stemningen i Dyrehaven omkring Bakken, der har inspireret ham, og måske ser han selv noget heroisk i det; men for os andre tager det sig mere dionysisk og kaotisk ud ... Til venstre herfor hænger to cirkusbilleder – måske noget af det bedste, Jens Sørensen har malet. De har i deres grå, mættede tone en overordentlig fylde, og han har her formået at sammentrænge noget af det fascinerende spil og liv, der findes i og omkring et cirkus.«

Efter Jens Sørensens død i 1953 var det også seriøse skribenter, som rykkede ind i avisspalterne. I Politiken betegnede Pierre Lübecker ham som »et af sin tids største talenter«, og i forbindelse med en mindeudstilling i 1954 hos Kunstforeningen i København, arrangeret med bistand af maleren Søren Hjorth Nielsen og forfatteren Leo Tonti, kom gennemarbejdede eftermæler i dagbladene, eksempelvis skrev Kai Flor:

»Ikke et øjeblik svigter maleren i ham. Dette stærke farvetalent i forbindelse med temperamentet kunne måske have gjort hans kunst kendt uden for Dyrehavsbakken og Skagen, der også klinger i hans symfoni. Men selvom han har liv og skæbne, der – som Leo Tonti skriver i forordet til kataloget – kan bringe mindelser om en Lautrec eller en van Gogh, så havde han ikke deres kunstneriske selvdisciplin.«

Om Jens Sørensens malerier fra Dyrehavsbakken anvendte Flemming Madsen disse ord:

»Der er farve og liv over dem, men der er også i de bedste af dem en trang til at stikke dybere. Han vidste meget om dette liv, havde studeret mennesker og gøglere, lyttet til dem og musikken, spektaklet omkring dem, hvinene fra Pariserhjulet og rutchebanen. Det er ganske tydeligt, at han ikke ville nøjes med at give en spraglet overfladeskildring af dette liv, men forsøgte at få mennesket til at leve i dem.«

Jens Sørensen var en årrække tæt på gøglere og artister på Bakken og i varieteer. Her har han menneskeliggjort Pjerrot som avislæser. Maleriet er udateret og i privateje.

Litteratur:

- Leo Tonti: »Jens Sørensen« 1937
- Niels Th. Mortensen: »Dansk Billedkunst« 1964
- Weilbachs Kunstnerleksikon
- Dansk Biografisk Leksikon
- «Kolding i det 20. århundrede«, udg. af Vejle Amts Historiske Samfund
- Diverse dagblade
- Tidsskriftet »Samleren«
- Kolding Stadsarkiv